

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Epist. CX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

A tatem exercendo, exerceat & suam. Sed ut remoueat ista, quae aut summa bona sunt, aut summorum efficientia, nihilominus prodesse inter se sapientes possunt. Inuenire enim sapientem, sapienti per se res petenda est: quia naturam bonum omne carum est bono: & sic quisque conciliatur bono, quemadmodum sibi. Necessesse est, ex hac quaestione, argumenti causam, in alteram transeam. Quæritur enim, an deliberaturus sit sapiens: an in consilium aliquem aduocaturus: quod facere illi necessarium est, cum ad hæc ciuilia & domestica venitur, & (ut ita dicam) mortalia. In his sic illi opus est alieno consilio, quomodo medico, quomodo gubernatori, quomodo aduocato, & litis ordinatori. Proderit ergo sapiens aliquando sapienti: suadebit enim: sed in illis quoque magnis ac diuinis, ut diximus, communiter honesta tractando, & animos cogitationesque miscendo, utilis erit. Præterea secundum naturam est & amicos complecti, & amicorum actu, ut suo proprioque latari. Nam si hoc non fecerimus, ne virtus quidem nobis permanebit, quæ in exercendo se, usu valet. Virtus autem suadet præsentia benè collocare, in futurum consulere, deliberare, & intendere animum: facilius intendet explicabitque qui aliquem sibi assumpserit. Quærit itaque aut perfectum virum, aut proficientem, vicinumque perfectio. Proderit autem ille perfectus, si consilium communi prudentiam iuuerit. Aiunt homines plus in alieno negotio videre, quam in suo: hoc illis euenit, quos amor sui excæcat, quibusque dispectum utilitatis timor in periculis excutit. Incipiet sapere securior, & extra metum positus. Sed nihilominus quædam sunt, quæ etiam sapientes in alio, quam in se, diligentius vident. Præterea illud quod dulcissimum honestissimumque est, idem velle atque idem nolle, sapiens sapienti præstabit. Egregium opus pari iugo ducet. Perfolui quod exegeras, quamquam in ordine rerum erat, quas moralis philosophiæ voluminibus complectimur. Cogita, quod soleo frequenter tibi dicere: In istis nos nihil aliud quam acumen exercere. Toties enim illò reuertor: Quid ista me res iuuat? fortiosem faciet, iustiosem, temperatiosem? Nondum exerceri vacat: adhuc medico mihi opus est. Quid me doces scientiam inutilem? magna promissisti: exigua video. Dicebas intrepidum fore, etiam si circa me gladij micarent, etiam si mucro tangeret iugulum: dicebas securum fore, etiam si circa me flagrarent incendia, etiam si subitus turbo toto nauem meam mari raperet. ⁴ Hæc mihi præsta tu, ut voluptatem, ut gloriam contemnam: postea docebis implicita soluere, ambigua distinguere, obscura perspicere: nunc doce, quod necesse est.

EPIST. CX.

D GENIOS singulis datos: quos fauentes habet, qui Bonam mentem habet. Vota nostra & iudicia improba esse, res non ex vero aestimantium. Vana optari, vana timeri. Remedium utrisque à Philosophiâ: quod nos vocat, spretis superuacuis. Luxum denique producit, & castigat, Attali egregiâ oratione.

Ex Nomentano meo te saluto, & iubeo te habere mentem bonam, ¹ hoc est, propitios deos omnes: quos habet placatos & fauentes, quisquis ² sibi se propitiavit. Sepone in præsentiam, quæ quibusdam placent: ³ Vnicuique nostrum pædagogum dari Deum,

3. SYMMORVM EFFICIENTIA.] Nota de Bonis Efficientibus: quæ explico Manud. II. Diss. XXII.

4. HÆC MIHI PRÆSTA TV, VT VOLVPT.] Putarem: Hæc mihi præsta: tum vt vol.

EPIST. CX. I. HOC EST, PROPITIOS DEOS.] Imò bonus & beatus non aliud est quam εὐδαιμόνων Græcis, id est εὐδαιμόνων ἕξων, bonum Deum Geniumque habens. in Manuduct. II. Dissert. XIX.

2. SIBI SE PROPITIAUIT.] Quod bonus se-

cit, qui in tranquillo & pacato semper est, non sibi non aliis infestus. Vtrumque istud, mali.

3. VNICUIQUE NOSTRVM PÆDAGOGVM.] Via & vita huius ducem. Ita in tabulâ Ceberii Senex superne stat, chartam manu tenens vnâ, & alterâ nescio quid monstrans: atque is est Genius. Mandat autem in vitam ingredientibus, quid faciendum sit, & cui viæ se committere debeant. si velint esse salui. Hæc Pædagogum. & plura ego ex professo Physiol. I. Dissert. XIX.

Deum, non quidem ordinarium, sed hunc inferioris notæ, ex eorum numero quos Qui- A
dius ait, *de plebe deos*. Ita tamen hoc seponas volo, ut memineris maiores nostros, qui cre-
diderunt hoc, Stoicos fuisse: singulis enim ⁴ & Genium & Iunonem dederunt. Postea
videbimus, an tantum diis vacet, ut priuatorum negotia procurent: interim illud scito,
⁵ siue assignati sumus, ⁶ siue neglecti, & fortunæ dati, nulli te posse imprecari quid-
quam grauius, quam si imprecatus fueris, ut se habeat iratum. Sed non est, quare cui-
quam, quem dignum pœnâ putaueris, optes, ut infestus deos habeat: habet, inquam,
etiam si videtur eorum curâ & fauore produci. Adhibe diligentiam tuam, & intucere,
quid sint res nostræ, non quid vocentur: & scies plura mala ⁷ contingere nobis, quam
accidere. Quoties enim felicitatis causâ, & initium fuit, quod calamitas vocabatur?
Quoties magnâ gratulatione excepta res gradum sibi struxit in præceps, & aliquem iam
eminentem alleuauit etiamnum, tãquam ibi adhuc staret, vnde tutò caderet? sed ipsum
illud cadere non habet in se mali quidquam, si exitum spectes, vltra quem natura nemi-
nem deiicit. Propè est rerum omnium terminus, propè est, inquam, & illud vnde ⁸ fe- B
lix eiicitur, & illud vnde ⁹ infelix emittitur. Nos vtraque extendimus, & longa spe ac
metu facimus. Sed si sapias, omnia humanâ ¹⁰ conditione metire: simul & quod gau-
des, & quod times contrahe. Est tanti, diu nihil gaudere, ne quid diu timeas. Sed quare
istuc malum adstringo? non est quòd quidquam timendum putes. Vana sunt ista quæ
nos mouent, quæ attonitos habent. Nemo nostrum quid veri esset, excussit, sed metum
alter alteri tradidit. Nemo ausus est ad id quo perturbatur accedere, & naturam ac bo-
num timoris sui nosse. Itaque res falsa & inanis habet adhuc fidem, quia non coarguitur.
Tanti putemus oculos intendere: iam apparebit quam breuiâ, quam incerta, quam tu-
ta timeantur. Talis est animorum nostrorum confusio, qualis Lucretio visa est:

Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis

In tenebris metuunt: ita nos in luce timemus.

Quid ergo? Non omni puero stultiores sumus, qui in luce timemus? Sed falsum est,
Lucreti: non timemus in luce. omnia nobis fecimus tenebras: nihil videmus, nec quid C
noceat, nec quid expediat. totâ vitâ incursumus, nec ob hoc resistimus, aut circumspe-
ctius pedem ponimus. Vides autem quam sit furiosa res, in tenebris impetus. At meher-
cule id agimus, ut longius reuocandi sumus: & cum ignoremus quò feramur, velociter
tamen illò quò intendimus, ire perseueramus. Sed lucefcere, si velimus, potest. Vno au-
tem modo potest, si quis hanc humanorum diuinorumque notitiam acceperit: si illâ se
non perfuderit, sed infecerit: si eadem quamuis sciat, retractauerit, & ad se sepe retule-
rit: si quæsierit quæ sint bona, quæ sint mala; quibus hoc sit falsò nomen adscriptum:
si quæsierit de honestis, de turpibus, de prouidentia. Nec intra hæc humani ingenij sa-
gacitas sistitur. prospicere & ¹¹ vltra mundum libet, ¹² quo feratur, ¹³ vnde surrexe-
rit, in quem exitum tanta rerum velocitas properet. Ab hac diuinâ contemplatione ab-
ductum animum in fordida & humilia pertraximus, ut auaritiæ seruiret, ut relicto
mundo

4. ET GENIUM ET IUNONEM.] *Hoc ita acci-
pe, non ut singuli utrumque habuerint, sed ut alte-
rum: & clarius esset, aut Genium, aut Iunonem.
Nam viris Genij attribuebantur, feminis Iunones.
Itaque mulieres Iunonem inuocabant, aut aduoca-
bant, ut illa apud Petronium: Iunonem meam ira-
tam habeam. In Tibullo, amator ad suam: Hæc per
sancatæ Iunonis numina iuro. In Satyrico; Et
per Iunonem domini iurante ministro: scilicet il-
lo molli & pathico, qui feminam se ferret & ex-
hiberet.*

5. SIVE ASSIGNATI SVMVS.] *Suo quisque
Deo, sicut Assignare seruum aut libertum, in Lu-
ris libris.*

6. SIVE NEGLECTI.] *Vt nemo curam nostri ge-
rat, Prouidentia non sit.*

7. CONTINGERE NOBIS.] *Ex voto & optato.* D

8. FELIX EIICITVR.] *Inuitus & relu-
ctans abit.*

9. INFELIX EMITTITVR.] *A miseris
liberandus.*

10. CONDITIONE METIRE.] *Si licebit,
si longum erit, si eueniet. Nihil tibi promitte in
alterutrâ sorte.*

11. VLTURA MVNDVM LIBET.] *Vbi Va-
cuum est.*

12. QVO FERATVR.] *Illo ipso Vacuo, in quo
voluitur. Nisi accipis, quò & ad quem finem fera-
tur: nullum, quia in se redit.*

13. VNDE SVRREXERIT.] *A quibus principis.*

14. QVÆ-

A mundo terminisque eius, & dominis cuncta versantibus, terram rimaretur, & quæreret quid ex illâ mali effoderet, non contentus oblati. Quidquid nobis bono futurum erat, Deus & parens noster in proximo posuit. Non expectauit inquisitionem nostram: vltro dedit: nocitura altissimè pressit. Nihil nisi de nobis queri possumus. ea quibus periremus, nolente rerum naturâ & abscondente, protulimus. Addiximus animum voluptati: cui indulgere, initium omnium malorum est. Tradidimus ambitioni & famæ, ceteris æquè vanis & inanibus. Quid ergo nunc te hortor vt facias? nihil noui: nec enim nouis malis remedia quæruntur: sed hoc primùm, vt tecum ipse dispicias, quid sit necessarium, quid superuacuum. Necessaria tibi vbique occurrent: superuacua & semper, & toto animo ¹⁴ quærenda sunt. Non est autem quòd te nimis laudes, si contempseris aureos lectos, & gemmeam supellectilem: quæ est enim virtus, superuacua contemnere? tunc te admirare, cum contempseris necessaria. Non magnam rem facis, quòd viuere sine regio apparatu potes: quòd non desideras ¹⁵ milliarios apros, nec ¹⁶ linguas phœnicopterorum, & alia portentosa luxuriæ iam tota animalia fastidientis, & certa membra ex singulis eligentis. Tunc te admirabor, si non contempseris etiam fordidum panem: si tibi persuaseris, herbas, vbi necesse est, non pecori tantùm, sed homini nasci: si scieris cacumina arborum explementum esse ventris, in quem sic pretiosa congerimus, tamquam recepta seruantem. sine fastidio implendus est. Quid enim ad rem pertinet, quid accipiat, perditurus quidquid acceperit? Delectant te disposita, quæ terra marique capiuntur. alia eò gratiora, si recentia perferuntur ad mensam: alia, si diu pasta & coacta pinguescere, fluunt, ac vix saginam continent suam. Delectat te nidor horum, arte quæ situs. At mehercule ista sollicitè scrutata, varicque condita, cum subierint ventrem, vna atque eadem fœditas occupabit. Vis ciborum voluptatem contemnere? exitum specta. Attalum meminisse cum magnâ admiratione omnium hæc dicere: Diu mihi, inquit, imposuere diuitiæ. stupebam, vbi aliquid ex illis alio atque alio loco fulserat: existimabam similia esse quæ laterent, his quæ ostenderentur. Sed ¹⁷ in quodam apparatu vidi totas opes vrbs, cælatas ex auro & argento, & his quæ pretium auri argenti que vicerunt, exquisitos colores, & vestes vltra non tantùm nostrum, sed vltra finem hostium aduertas. Hinc puerorum perspicuos cultu atque formâ greges, hinc faminarum, & alia quæ res suas recognoscens summi imperij fortuna protulerat. Quid hoc est, inquam, aliud quàm irritate cupiditates hominum per se incitatas? Quid sibi vult ista pecuniæ pompa? ad discendam auaritiam conuenimus. At mehercules minus cupiditatis istinc effero, quàm attuleram. Contempsi diuitias, non quia superuacua, sed quia pusilla sunt. Vidi tunc, quàm intra paucas horas ille ordo, quamuis lentus dispositusque, transierit? hoc totam vitam nostram occupabit, quod totum diem occupare non potuit? Accessit illud quoque. tam superuacua mihi visa sunt habentibus, quàm fuerant spectantibus. Hoc itaque ipsi mihi dico, quoties tale aliquid præstrinxerit oculos meos, quoties occurrit domus splendida, ¹⁸ cohors culta seruorum, ¹⁹ lectica formosis imposita calonibus: Quid miraris? quid stupes? pompa est. Ostenduntur istæ res, non possidentur: & dum D placent, transeunt. Ad veras potius conuerte diuitias: disce paruo esse contentus: & illam vocem magnus atque animosus exclama: ²⁰ *Habeamus aquam, habemus potentiam, Jovi ipsi de felicitate controuersiam faciamus.* Faciamus, oro te, etiam si ista defuerint.

Turpe

14. QVÆRENDASUNT.] *Vt longè posita, nec oblata.*

15. MILLIARIOS APROS.] *Saginato, grandes, mille librarum. In Poliorceticis de hoc luxu affatim dixi.*

16. LINGVAS PHOENICOPTERORVM.] *Apicio iudice eximij saporis. Vide Martialis epigramma LXXI. lib. XIII. Suetonium Vitellio, cap. XIII.*

17. IN QVODAM APPARATV.] *Circensi, vt apparet ex sequentibus: nam & Ordinem, & Pompam nominat.*

18. COHORS CVLTA SERVORVM.] *Ad multitudinem respicit. & bene item cohors, quia militari habitu erant, vt in epist. XLVII.*

19. LECTICA FORMOSIS.] *Nam & seruos lecticarios eligebant proceros, pulchros. Electorum meorum I. cap. XIX.*

20. HABEAMVS AQVAM.] *Sunt Epicuri verba, apud Stobæum ista: Επικουρος δ' ἄριστος ἐπέταξε λέγων ὅδ' ὀλίγον ἐχέειν καὶ τὸ πᾶν εἶναι ἕδον ἰκανόν. ἔλεγε δὲ ἐπιτόμιος ἐχειν καὶ τὸ διὰ ὑπερῷδα μόνον ἀγωνίζεσθαι, μὴ δὲ ἔχειν καὶ ὕδαρ: Epicurus*

HH 3

Garget-

Turpe est, beatam vitam in auro & argento reponere: equè turpe est in aquâ & polentâ. A Quid ergo faciam, si ista non fuerint? Quæris, quod sit remedium inopiæ? ²¹ famem fames finit. Alioqui quid interest, magna sint, an exigua, quæ seruire te cogunt? quid refert quantum sit, quod tibi possit negare fortuna? Hæc ipsa aqua & polenta in alienum arbitrium cadit: liber est autem, non in quem parum licet fortunæ, sed in quem nihil. Ita est: nihil desideres oportet, si vis Iouem prouocare, nihil desiderantem. Hæc nobis Attalus dixit: natura omnibus edixit. Quæ si voles frequenter cogitare, id ages, vt sis felix, non vt videaris: & vt tibi videaris, non aliis.

EPIST. CXI.

CAVILLOS, vanam & humilem philosophiam esse: veram illam de moribus, firmam, B altam. Huc eundem.

QVID vocentur Latinè sophismata, quæ sisti à me. Multi tentauerunt illis nomen imponere, nullum hæsit: videlicet quia res ipsa non recipiebatur à nobis, nec in vsu erat, nomini quoque repugnatum est. Aptissimum tamen videtur mihi, quo Cicero vsus est: ¹ Cauillationes vocat. quibus quisquis se tradidit, quæstiunculas quidem vafra neclit: ceterum ad vitam nihil proficit, neque fortior fit, neque temperantior, neque elatior. At ille qui philosophiam in remedium suum exercuit, ingens fit animo, plenus fiducia, inexuperabilis, & maior adeunti. Quod in magnis euenit montibus, quorum proceritas minus apparet longè intuentibus; cum accesseris, tunc manifestum fit, quam in arduo summa sint: talis est, mi Lucili, verus & rebus, non artificijs, philosophus. In edito stat admirabilis, celsus, magnitudinis veræ. Non exsurgit in plantas, nec summis ambulat digitis, eorum more qui mendacio staturam adiuuant, longioresque quam sunt, videri volunt: contentus est magnitudine suâ. Quid ni contentus sit eousque creuisse, quò manum fortuna non porrigit? ergo & supra humana est. Par sibi in omni statu rerum, siue secundo cursu vita procedit, siue fluctuat per aduersa ac difficilia. Hanc constantiam cauillationes istæ, de quibus paullò antè loquebar, præstare non possunt. Ludit istis animus, non proficit: & philosophiam à fastigio deducit in planum. Nec te prohibuerim aliquando ista agere, sed tunc cum voles nihil agere. Hoc tamen habent in se pessimum, dulcedinem quandam sui faciunt, & animum specie subtilitatis inductum tenent, ac remorantur: cum tanta rerum moles vacet, cum vix tota vita sufficiat, vt hoc vnum discas, vitam contemnere. Quid regere? inquis. secundum opus est. Nam nemo illam benè rexit, nisi qui contempserat.

Gargettius exclamat dicens: Cui parum non sufficit, ei nihil sufficit. Additque, Paratum se cum Ioue de felicitate certare, si polentam habeat & aquam. Clemens Alexandrinus adspexit libro 11. Strom. *Ἐπίκουρος ἐν τῷ μὴ περιτῆν, μὴ δὲ δρῆν, κἄντις μὴ οὐκ τὴν εὐδαιμονίαν τιθεὶς ἄριστον, τὴν ἰσόθειαν ἐπιφαινομένην, ἀσεβῶς εἰπῶν, ἐν ταύτοις κἄν Διὶ πατρὶ μάχης:* Epicurus in non famendo, non fi-tiendo, non fingendo felicitatem ponens, vocem

illam Deo æqualem emisit, impiè dicens, In istis se vel cum Ioue certaturum. Adde Aelianum Var. Hist. iv. cap. XIII. nostrum Senecam epist. xxv.

21. FAMEM FAMES FINIT.] Nam mors superuenit.

EPIST. CXI. I. CAVILLATIONES VOCAT.] Vox quidem in Cicerone, sed vix pro isto sensu: magis pro dietheris, & argutiis. Potest in alijs libris, qui fuerunt.

EPIST.